

A kettős rendeltetésű eszközök szerepe a közlekedés háborús felkészítésében

Borczyán Béla mk. alezredes

A közlekedés felkészítésének minden háborúban igen fontos szerepe volt, de különösen kiemelt jelentősége van napjainkban. Ez abból adódik, hogy a korszerű háborúban – a hadműveleti, hadászati tevékenységek területének nagy kiterjedése, a nagy létszám és tömegesen alkalmazott technika következtében – óriás mértékben megnövekednek a szállítási igények. A gyakorlatok tapasztalatai bizonyítják, hogy egy közepes harcnapon egy hadsereg anyagi-technikai fogyasztása a 8–10 000 tonnát is elérheti. Ezen felül vannak még az átcsoportosításokkal, a manőverezésekkel összefüggő csapatmozgások, hadműveleti szállítások, amelyeket ugyancsak a közlekedésnek kell végrehajtani.

Megállapítható tehát, hogy a közlekedésre egy esetleges háborúban az eddigieknél összehasonlíthatatlanul nagyobb feladatok hárulnak, amelyeket bonyolultabb körülmények között és rövidebb idő alatt kell végrehajtani. Ebből következik, hogy felkészítésének is magasabb színvonalúnak kell lenni a közlekedés valamennyi alágazatánál, de különösen az alapvető – közúti, vasúti – szállítási alágazatoknál. Ezen belül úgy a hálózat, mint a vontató és vontatott járműállomány, valamint az üzemviteli, javító és fenntartó szervezetek, továbbá a tartalék alkatrész és helyreállító anyag és eszköztartalék felkészítését, illetve előkészítését kell végrehajtani.

A hálózat felkészítése keretében az igénybevételre tervezett fő-, kíségető-, és megkerülő közlekedési hálózatot, megfelelő átbocsátóképességűre, sebességűre, az ívsugarakra és a műtárgyakra meghatározott követelmények szerint kell kiépíteni. A nagy folyamaton – az állandó jellegű hidak rombolása esetére – meghatározott mennyiségű és minőségű dublőr átkelőhelyet kell előkészíteni a hálózat csatlakoztatásával és az építéshez szükséges tartalék hídszerkezetek letárolásával.

A vontató és vontatott járműállomány felkészítése keretében a katonai szállítások végrehajtásához szükséges nagyraakasztó pórkocsikat és diesel mozdonyokat a megfelelő mennyiségben és minőségben (rakomány és vonóerő) be kell szerezni. További beszerzés szükséges a járműállomány javítását biztosító tartalék alkatrészekből és fődarabokból.

A fentiekből látható, hogy a közlekedés háborús felkészítése az ország gazdaságától jelentős anyagi eszköz ráfordítást igényel. Különösen nagyok ezek

a ráfordítások a nagyfolyami tartalék hidak beszerzése esetén, melyeket a béke időszakban használni nem lehet, ugyanakkor ezek az eszközök egy bizonyos idő elteltével műszakilag, erkölcsileg elavulnak és a korszerűbbek beszerzése válik szükségessé. További ráfordítást igényel a letárolt eszközök folyamatos karbantartása.

A közlekedés háborús felkészítése keretében a tartalék eszközök képzésének ez a módja – tekintettel arra, hogy ezek az eszközök békében nincsenek használva, így nem amortizálódnak – igen gazdaságtalan. Ebből kiindulva dolgozták ki a Honvédelmi Minisztérium, az Országos Tervhivatal és a Közlekedési Minisztérium illetékes szerveinek szakemberei a kettős rendeltetésű eszközök programját. Ennek az a lényege, hogy a közlekedés háborús felkészítése során olyan berendezéseket, eszközöket kell kialakítani, amelyek „KETTŐS RENDELTE-TÉSŰEK” vagyis békében is és háborúban is – a katonai igénybevételre kismérvűen átalakítva – egyaránt használható. Ezzel a módszerrel ugyanis nem képződik holt tőke, mivel az alapeszköz békében is használva van így amortizálódik.

A fenti program keretében milyen kettős rendeltetésű eszközök kerültek ezidőig a közlekedés háborús felkészítésének a rendszerébe? Ezek közül néhányat bemutatva:

1. A vasúti – és a közúti TS uszályhidak

(A TS itt tank és szárazárus usztály típusjele)

A kettős rendeltetésű eszközök ebben az esetben a TS uszályok, amelyek olyan kapcsolószerkezettel, illetve fedélzeti megerősítéssel lettek kialakítva, amelyek alkalmassá teszik arra, hogy belőlük nagyforgalmi közúti-, illetve vasúti uszályhidak építhetők.

Ezek a TS uszályhidak a közlekedés háborús felkészítésében – tekintettel arra, hogy teherbírásban és forgalomtechnikailag kedvezőbb, építési időben veteksznek a jelenleg rendszerben levő katonai uszályhidak tulajdonságaival, paramétereivel – teljes értékűen helyettesítik a hadi (katonai) uszályhidakat Így hadművelleti, hadászati jelentőségük abban van, hogy a nagyfolyami (Duna, Tisza) állandó jellegű hidak rombolása esetén azok dublizálására, a csatlakozó hálózat kiépítése esetén bárhol felépíthetők és képesek a közúti, illetve vasúti híd esetén a vasúti forgalom átbocsátására.

A népgazdasági jelentőségük, illetve a gazdaságosságuk abban van, hogy az uszályhidak alapelemeit képező TS uszályok béke időszakban részt vesznek az ország vízi szállításaiiban, ezáltal amortizálódnak.

A TS uszályhidak esetében a feljáróhidak, a rögzítő és kapcsoló elemek azok amelyeket tárolni lehet. Ezeknek az eszközöknek az értéke (1976-os árszinten) közúti változatnál mintegy 22, vasúti változatnál mintegy 35 millió forint. Ezzel szemben ha a fenti hidak helyett hadi uszályhidak kerülnek beszerzésre közúti változatnál – ugyancsak 1976. árszinttel számolva – mintegy 760, vasúti változatnál mintegy 1200 millió Ft értékű eszközt kellett volna tárolni. Ezek a hidak egyáltalán nem amortizálódnak, ugyanakkor egy bizonyos idő után elavulnak. A tárolásai, karbantartási költségkülönbségek szintén jelentősek. A népgazdasági megtakarítás – a tárolási különbözetet is figyelembe véve – egy közúti hídnál mintegy 800, egy vasúti hídnál 1200–1500 millió Ft.

2. Az új rendszerű „sebesültszállító vonatok”

A régi rendszerű szállító vonatok törzsszerelvényeit (kötöző, súlyos-fektető, konyha, raktár stb. kocsijai) tároló állomásokon tárolták, melyeket adott esetben – a könnyebb sérültek fektetésére – „GUB” berendezett vasúti teherkocsikkal egészítették ki.

Ezek a vonatok erkölcsileg is és műszakilag is elavultak (a kocsik favázás szerkezetűek voltak) ezért napirendre került a leváltásuk, mely több száz milliós költséget igényelt.

A költség hiánya miatt itt is a kettős rendeltetés hozta meg az eredményt. A vasúti személyszállító kocsik egy típusa (BY) úgy került kialakításra, hogy az ülések kiszerezése és a fektető, illetve egyéb eszközök beszerelése után alkalmassá tehető a sebesültszállító vonat kötöző-műtő, könnyű, illetve súlyos sérült fektető kocsijaiként felhasználásra. Hasonlóan használható fel a darabárus (D) kocsi a sebesültszállító vonat konyha kocsijaként, illetve a Gg sorozatú teherkocsi raktárkocsiként.

Az új rendszerű „Sebesültszállító vonat” népgazdasági jelentősége az, hogy nem kell a törzsszerelvényeket beszerezni és tárolni, karbantartani. Ezek ugyanis a hadi hidakhoz hasonlóan egy idő után elavulnak és korszerűbbek beszerzése válik szükségessé. Az új rendszerű vonatok kocsijai kettős rendeltetésűek, békében részt vesznek a vasúti személy és teherszállításban, vagyis amortizálódnak, csak a fektető és egyéb gyógyászati segédeszközök tárolása szükséges, amelyeket a régi rendszerűnél is tárolni kellett.

A gazdasági előny mellett az új rendszerű sebesültszállító vonat magasabb szintű egészségügyi és higiénés ellátást, fűtést és világítást biztosít.

A népgazdasági megtakarítás egy sebesültszállító vonatra vetítve mintegy 13–15 millió Ft.

3. Közúti-, vasúti hidátkelőhelyek kiépítése

Az ország nagyfolyami közúti-, illetve vasúti hidátkelőhelyek előkészítésénél a kettős rendeltetést úgy lehet érvényesíteni, hogy a hadművelleti, hadászati igények figyelembe vételével az átkelőhelyek úgy kerülnek kijelölésre, hogy azokat béke időszakban is leessen használni. Ha dublőr hidépítés helyéül békében üzemelő kompátkelő hely kerül kijelölésre, a követelmények szerint előkészített csatlakozó út a béke közlekedés feltételeit is javítja. A vasúti hidátkelőhely előkészítése keretében kiépített csatlakozó vasútvonalszakasz békében mezőgazdasági, vagy agrokémiai iparvágányként hasznosítható. Ezen a területen is születtek már eredmények.

A példákat és eredményeket tovább is lehetne folytatni, de a fentiekből is látszik, hogy milyen jelentősége van a kettős rendeltetésű eszközöknek az ország közlekedése háborús felkészítésében.

A népgazdasági előny mellett jelentős a hadművelleti, hadászati jelentőség is, mivel a kisebb ráfordítás ellenére is nagy jelentőségű előkészítések történtek az ország közlekedésének háborús felkészítésében.